

DEO OPTIMO MAX. UNI ET TRINO.

VIRGINI DEI-PARÆ, ET S. LUCÆ
Orthodoxorum Medicorum Patrono.

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS
manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis tertio
mensis Junii, anno Domini M. DCC. LI.

M. CAROLO DIONIS, Doctore
Medico, Præside.

An ad sanitatem Equitatio ?

I.

UÆNAM, varias inter corporis exercitationes, ad tuendam restituendamve sanitatem plus prosumt meditati, nulla sanè accommodatior occurrit quam repetita interdum equitatio. Hæc varias apud gentes tantoperè celebratur, ut nullum aliud æquè tutum ac efficax habeatur præsidium. Hinc est quòd celeberrimus Angliæ Medicus *Sydenham*, ab hydragryosi luem veneream, febres intermittentes peruviani corticis usu, non certius quidem curari, quàm phthisin ab ipsâ equitatione sanctè affirmat. Nec ad hypochondriacos, cachecticos, hystericos, melancholicos affectus, ad chlorosim & ad roboranda corpora, vix aliud est certum æquè remedium. Sed antiquiores apud scriptores quæ passim equitationis leguntur encomia ratione & experientiâ fulciuntur. Equitationis namque commoda, effectus & utilitates si perquisieris; hæc ad tria capita reduci debere comperis. 1°. Fovet & emendat digestiones, 2°. Sanguinis circ-

A

3
cuitum adjuvat, ideoque omnes motus suscitatur & dirigit. 3°. Secretiones excretionefque sustentat & promouet.

I I.

PROMOVENDÆ digestionis præstantissimum equitationem esse præsidium firmâ & constanti observatione planum est. Qui lentè digerunt æquè efficax nullum aliud remedium inveniunt, modò non repletus nimis sit ventriculus, nec celeri nimis atque succulsiuâ utantur equitatione. At modico primùm serantur itinere, donec majora in dies spatia gradatim emensi, utilitatem inde percipiant. Cur equitatione ita foveantur, & corroborentur digestiones? In promptu ratio est. Moderatâ exercitatione hùc & illùc leniter movetur ventriculus, ab ambientibus premitur visceribus, sursum à diaphragmate, à musculis abdominalibus anteriùs, à resistentibus partibus posteriùs, intestinorum gyris & hepate à lateribus. Hi autem varii, leves, successivi, & alternati motus, quasi premente manu, molliter ventriculum succutiunt; sed & ipse ventriculus equi motu blandè movetur & agitur: hinc sanè peristalticus ejus motus, & ipsius actio tonica exsuscitantur. Hoc igitur multiplici motu intra ventriculum contenta volvuntur, miscentur, exprimuntur, ipsius adaugetur calor. Eo tandem motu è ventriculo citiùs ad pylorum trudentur assumpta; in intestinis verò ulteriorem divisionem & mixturem patiuntur. Bilis, succus pancreaticus, succi intestinales, propter concitatam ab equo agitationem copiosius evomuntur. Totam agitando corporis compagem, equitatio vasorum actionem promouet, fluidaque iteratis pressurionibus validiùs propellit; meliùs ergò & vegetiùs intra ventriculi texturam absorbitor sanguinis circulatio, frequentiorque ipsius attritio, quam statim uberior excipit succorum gastricorum secretio, feliciùs inde absolvitur emendaturque digestio. Quid ergò miraberis tot homines ventriculo debiles, simplici equitatione sibi Medicinam adhibuisse, licet in vanum jam omnimoda usurpavissent auxilia? Quid mirum si rustici, viatores, duris & indefessis exercitati laboribus, aliis perfectiùs digestionem absolvant? Quid denique mirum quòd è contrâ studiosi, sedentarii, licet admodum robusti, tot ex parte ventriculi patiantur mala, tandiuque langueant? Alimento-rum debitè absolutâ digestionem, debita & conveniens subsequitur *Chylificatio*, id est ex massâ alimentariâ nutritii exprimuntur succi, expressi magis attenuantur, jamque à facibus expurgantur, eaque præsertim indole lacteas subeunt venas. Hinc chylus neque nimis crassus, neque acris, neque acefcens, sed homogeneus, omnique alibili dote præditus. Ad sanitatem tuendam, quanti intersit his dotibus pollens chylus norunt physiologi: apud ægros verò jugiter experiuntur clinici; si quidem à pravis digestionibus morbos ferè omnes suam originem ducere comperiunt, nec nisi digestionem emendando ejusmodi morbos debellare valent.

I I I.

RITÈ peractâ digestionem, optimus sobolescat sanguis, cujus ad circuitum duo sanè necessariò requiruntur. 1°. Ex fluidorum parte, certa quædam fluiditas & homogeneitas. 2°. Sufficiens & ordinata vasorum actio: sed præstò aderit fluiditas dum cæteris paribus, omni dote memoratâ præditus erit chylus. Quid enim sanguis nisi chylus ipse ulteriùs elaboratus? Rubros globulos constituit sex chyli globulorum adunatio; ferofusque latex ipsissimus chyli latex est. Hæ ergò utriusque partes, ulteriori elaboratione differunt magis quàm indole. Porrò uti naturam chyli redolet sanguis, ita quicumque humores alii sanguinis redolent energiam, nihil enim sanguis nisi serofa pars & mucilaginosa chyli ulteriùs elaborata. At humorum indoles à cujuscumque fluidi expurgatione magnoperè pendet; sed cum præsertim secretionibus adjuvandis conducit equitatio, ex hac adhuc parte aderit sanitatis commodum. Sanguinis autem promovendo circuitui vasorum requiritur actio. Verùm hæc sive tonica sive muscularis actio, ab equitatione maximè juvatur: blandâ enim & continuâ agitatione, succutiantur vasa & exsuscitantur. Moderato equi motu arteriarum systaltica adaugentur vires; hinc pressio sufficiens & actio in fluida: hæc autem renixu in solida impetum edunt, & idèd utriusque reciproco adaucto motu, fluida comminuuntur, in-

timius miscentur homogenea; extricantur aliena, tandemque nativum illud fluidas inter & solidas corporis partes conciliatur & servatur æquilibrium. Sic ad quascunque secretiones idonea paratur materia. Sed à debita chyli constitutione laudabilique sanguinis circuitu, unâ cum fluidorum pressione potissimum pendet *αἱματώσις*. Omnia ad hoc opus requisita ab equitatione exurgunt, in chylo, in sanguine, in ipsâmet vasorum actione; partes itaque chyli globosæ communi oceano immixtæ, cordis, artèriarum simul & viscerum ac musculorum actione densantur. Quæque densantur ratione, à facibus expurgantur; ut potè tot in circuitibus agitata & volutata, factâ autem depuratione ipsis conciliatur *homogeneitas*. Hæ autem partes sui quasi factæ juris, efficacius attractionis exerunt vires, sesequè sex adunant globuli, vel in eandem satis constantem massam vasorum actione compinguntur, eoque modo in genuinum mutantur sanguinem. Porro cum intrâ pulmonum substantiam maximè hæc fiat ab equitatione pressio, *αἱματώσις* efficacius absolvi, rem pensitanti manifestum habebitur; fortius enim & efficacius hæc exercitatione moderatâ, sua in fluida agunt artèrie pulmonales, nam ab aeris actione, elatere, & pondere, alternatim premuntur & fulciuntur; ibique per equitationem sæpius & celerius hæc contrahuntur artèrie: hinc repetitis ictibus magis ac magis chyli partes compinguntur. Sed & equitatione sæpius renovatur aer quàm si quiescat homo; hinc & subtilissimum quid, & magis elasticum forsitan sanguini pulmonali suppediat hoc genus exercitii, quo perfectius fiat *αἱματώσις*.

I V.

JAM VERO perfectus sanguis materiem secretionum sibi analogam suppedabit; secretiones enim ut debite fiant, præcipuè requiruntur & humorum ad organa secretoria appellentium quantitas, & eorumdem elaboratio, ut hic aut ille exurgat secretus humor. Aderit jam quantitas, dum ritè se sanguis habet; aderit etiam elaboratio, dum artèriæ lymphaticæ, secretorii tubuli, reactionis motu, elatere & motu tonico, suâque vigent resistentiâ. Porro hæc omnia dantur, cum sanguinea vasa vegetè pullant. Quorsum ergo id ulteriùs probaremus, cum ex præcedentibus ab ipsâ quidem equitatione secretiones optime fieri deducatur? Verùm tot secretorii tubuli ab humore interiùs contento obstructi & ingurgitati, vix ac ne vix quidem in fluida præ insarctu ac debilitate agere valent. Hos commovet tubulos reperiis vicibus & succutiendo prorit equitatio; fluidum agitat contentum, & successu temporis dividit; unde tubulorum partim adaucto robore, & aliquali recuperatâ humorum *fluxilitate*, moveri & circumagi incipiunt concreta; hæcque operâ, huc usque ingurgitati sese liberant tubuli, eâ quidem motatione, & ab omnium tunc magis intensâ musculorum actione adjuti. Præterea cum vegetiùs pullent artèriæ, laticem fortius & ulteriùs movent, partesque concretas continuò urgent; hinc ad resolvendas obstructions tantopere Gymnasticæ, præcipuè equitatio, commendatur.

Dum ritè secretiones absolvuntur, ab heterogeneis debite expurgatur sanguis, neque in sui compositione defectu aut excessu peccat; succi tunc digestivi, ut par est, secernuntur; undè chylus ad conficiendum sanguinem idoneus evadit, ac sub eo proinde respectu ita sibi auxiliatrices manus præbent *χολαίσις* & *αἱματώσις*; omnium ided secretionum & sanguinis bona erit indoles, & facili parabitur nutritionis materies; nam cum vigentibus omnimodè secretionibus & excretionibus colatoria quælibet suo fungantur munere, nutritioni dicata materies elaborabitur. Hæc enim præsertim in vasis minimis & in nevrolymphaticis suas acquirit dotes, ibique sunt & deperditiones & reparationes. Ergò meliùs exinde nutrietur corpus, magisque vigebit. Hæcque ratio est cur sæpè homines, dum vitam sedentariam agerent, graciles & macilenti, per equitationem pinguescant. Nec aliunde juvenes magis grandescere & corroborari perhibentur, quàm peregrinationibus & aeris mutatione; quippe inter peregrinandum nunc equo, nunc navi, nunc rhedâ corpus exercent.

V

EXCRETIONES pati corpus humanum cuicumque notum est. Quibus enim nutritur assumpta satis non sunt homogenea nobis & analogâ, ided ad excer-

nenda quæ nobis sunt infensa, multiplices paravit vias provida semper Natura. Non alibi fluida, calore & motu, ut potè oleosa & mucilaginosæ, spontaneâ vi indefinenter rancescunt; tum similiter solidorum abraas partes omnes foras eliminant. Quantæ subsequantur morborum iliades, si immisceantur excretiones, nemo nescit. Ad incolumem servandam sanitatem maximi igitur interest ut foveantur excretiones. Porro alia inter auxilia cujuslibet generis excretiones promovet equitatio. Primò quidem sæcum excretionem intestinalium provocat, quatenus musculorum & viscerum abdominis adauctâ systole, præcipueque diaphragmatis, vehementius pressæ quæ subjiciuntur, feliciùs foras amandantur sæces. 2º. Cæteris paribus uberius fit urinæ excretio, cum nempe moderato equitationis motu, alternatim succutiuntur renes, ad partium heterogenearum excretionem præparatur lymphatica moles, lymphaticæ resolvuntur concretiones, uberiusque per renes fit urinæ excretio. 3º. Melius & vegetius peragitur cutanea excretio, tum ob virium systalticarum & musculorum intensam magis actionem, tum ob seri lixivialis evolutionem, ut potè quod per equitationem, uti diximus, humorum oceano communi stagnantes, & quasi concreti liquores extricentur faciliùs, vegetiusque inquinamenta sua foras expellat sanguis. Nec omitendum est corporis peripheriam equitationis ope per lineæ & corporis indusia veluti fricari; quantum verò embrocationes frictionesque transpirationem promoveant & exsuscitent, apprimè nescitur.

At quantum æquabilis juvat equitatio, tantum immoderata nocet: corporis enim violentiori motu non leviter pectus excandescit, stagnat sanguis intra pulmonum dædaleos anfractus, asperiores in abdomine patitur sessor musculorum depressiones, molestius complanatur diaphragma, vasorum abdominis majores trunci mole viscerum obruti sanguinem pariter & difficiliùs admittunt & reddunt ægrius. Capillaria totius corporis vasa fervidiori & uberiori turgent sanguine; crassescens inde sanguis lentius multò progreditur, hæret in minoribus vasis, ac tandem interceptis secretionibus, variæ in variis corporis partibus obstructions sobolescent, infelicissimi morborum prodromi. Tot igitur incommoda si vel præcavere vel expellere animus est, leni, repetitâ & constanti equitatione utendum, non statim à pæstu, non ubi fames urget, non in locis asperis, non diutius in aprico, ac sub umbrâ potiùs, in aëre sudo & salubri; sic hystericæ, melancholicæ, hypochondriaci, medelam sibi accersunt. Manifestum est igitur quare pallidæ virgines, hæctici, & phthisici ab equitatione sæpè sæpiùs convalescant; quare, & quidem meritò, ad hujusmodi morbos profligandos pro efficaciori auxilio habeatur, aliisque cujuscumque speciei remediis anteponatur equitatio. Sed quid multa? Si valetudini consulas, nec remedia usurpes plurima, nec adhibeas frequentius. Quàm multi enim morbum præcavendo, morbum ipsum & mortem accesserunt? Compendiariam magis ad sanitatem indicamus viam. Has leges ut saluberrimas præscribimus: aerem purum feligas; animi pathemata compece; provocetur per modicum laborem fames; ad mensam accedito non impleturus stomachum, sed sumpturus tantum parçâ manu quod satis est; ut nihil motibus inconditis tribuas, sic interpestivæ quieti nihil; quæ excerni & retineri debent, fac ut suas optime & uti decet vices obeant. Verbo dicam, interdum equitare memineris; præceptorum artis medicæ summa est; in illorum observatione sanitas ipsa continetur; unde concludimus;

Ergò ad sanitatem Equitatio,

Proponebat Parisiis CLAUDIUS-THOMAS-GUILLELMUS GUILBERT
DE PRÉVAL, Cadomæus, Doctor Medicus Cadomenfis; necnon Saluberrimæ
Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus, A. R. S. H. 1751.

A SEXTA AD MERIDIEM.